

quod per illud iudicium cognoscitur aliquid supernaturale, scilicet id quod proponitur credendum, et cui afficitur voluntas: concedo etiam quod proponitur obscure: nego tamen quod credatur, et ita non indiget præcedente affectione, et monitione voluntatis, quia motio ista solum requiritur ad assensum perfectum, et determinatum circa res obscuras. Quando autem assensus non est perfectus, sed deliberat aliquis et cogitat, an debeat assentiri ad talia iudicia imperfecta non prærequiritur motio voluntatis, sed sufficit proponi aliquam cogitationem a Deo, quæ incipiat disponere, et movere voluntatem; in rebus enim obscuris et dubiis non statim generatur assensus perfectus, sed paulatim disponitur intellectus, et deliberat ponderatque rationes, et tandem ad unam partem inclinatur, et assentit motus a voluntate. Quando ergo iudicat deliberando, et cogitando, nondum autem plene assentiendo, obscure quidem tangit objectum, de quo iudicat, sed non credendo, aut ex motione voluntatis se determinando, quia nondum se determinat, et assentit, sed disponitur, et tendit ad assensum, et sic non est assensus obscurus, vel evidens loquendo de assensu perfecto, sed est cogitatio obscura disponens, et proponens voluntati, unde moveat ad assensum perfectum.

XVII. Ad primam confirmationem respondetur, quod iudicium de credibilitate, quod præcedit fidem, est iudicium necessarium, quando iudicat cum evidentia de credibilitate (ut supra diximus) iudicium autem practicum de convenientia, et bonitate ad movendum voluntatem quando primo incipit in ipsa excitatione, et motu deliberato, est necessarium non necessitate evidentie, sed indeliberationis, sicut primus motus, et prima illustra-

tio gratiæ incitantis incipere solet per aliquem actum intellectus indeliberatum, quo subito proponitur aliquid tamquam conveniens, et voluntas illud amplectitur indeliberate, ex illa autem voluntate indeliberata rursus movetur intellectus, ut consideratius, et cum majori deliberatione proponat, et tunc incipit libero moveri, sed ad hoc iudicium jam præsupponitur prior aliqua voluntas a motu indeliberato causata; sed quia in actibus voluntatis, et intellectus non est processus in infinitum, sistimus in voluntate, et iudicio indeliberato, unde primo incipit quis excitari, et deinde diversis motibus et iudiciis intellectus et voluntas moventur, obscure quidem in cogitando, nondum autem firmiter in assentiendo, et ita nondum est actus fidei.

XVIII. Ad secundam confirmationem respondetur, quod illud iudicium non est solum de credibilitate rerum fidei, sed de convenientia boni repromissi, ut appetatur a voluntate (sicut dixi ex D. Thoma) nec enim ex sola credibilitate quantumcumque evidenter proposita movetur voluntas nisi interveniat iudicium practicum de convenientia, et bonitate objecti, ut in secunda conclusione dixi. Ad id quod additur, non posse explicari quodnam motivum supernaturale ibi interveniat, quod non sit cognitum per fidem, jam dixi intervenire ibi iudicium de convenientia boni supernaturalis seu de mysteriis fidei, quæ sunt bona repromissa, et iudicium de istis tali modo, quod afficiat voluntatem supernaturaliter debet esse supernaturale; sic autem cognoscuntur res supernaturales ante fidem, non quidem per assensum perfectum, sed per aliqualem propositionem, et intelligentiam illarum rerum, quæ proponuntur credendæ, sic enim disponitur ad assentiendum illis, ut ex

S. Thoma hic quæst. viii, art. viii ad secundum diximus, et expressius videri potest in iii, dist. xxiii, quæst. ii, art. v ad quintum.

ARTICULUS III.

Utrum requiratur aliquis habitus in voluntate ad hanc piam affectionem?

I. Communiter omnes conveniunt requiri aliquod principium per modum habitus ad connaturaliter elicendum hanc piam affectionem credendi, et sumitur ex D. Thoma hic quæst. iv, art. ii, et quæst. xiv de veritate, art. iv, et generaliter id tradit 1-2, quæst. lvi, art. iv, quod quando aliquis actus virtutis dependet a duobus potentiis, quarum una movet aliam, si actus est perfectus oportet quod utraque potentia sit perfecta per habitum, non solum potentia quæ movet, et imperat, sed etiam quæ movetur, et exequitur. Quæ ratio currit non solum in fide formata per charitatem, sed etiam in informi, si quidem ejus actus dependet a voluntate, et intellectu; ergo oportet quod utraque potentia sit perfecta per habitum, principaliter quidem intellectus, quia ibi consumatur, et perficitur actus credendi, inchoative autem in voluntate a qua incipit moveri intellectus ad credendum, unde aliquando vocatur a D. Thoma dispositio, et non habitus in iii, dist. xxiii, art. i ad primum et tertium, quia ante charitatem illa inclinatio piæ affectionis non est ita firma, neque habet omnem perfectionem debitam in genere amoris, sicut charitas. Et ex defectu istius firmitatis magis vocatur dispositio, quam habitus, et hoc ideo est, quia non potest affectus in aliquo firmari per amorem, in quo

intellectus nondum est firmatus per assensum, et hac ratione potius habet modum dispositionis, quam habitus, et virtutis consummatæ; est tamen vere et proprie qualitas, seu dispositio, quæ importat principium operationis in voluntate.

II. Et hoc efficaciter probatur ex dictis, quia ille actus voluntatis, seu piæ affectionis est actus supernaturalis et determinatæ speciei: ergo exigit pro principio non voluntatem nudam, a qua eliciatur, sed determinatam, et elevatam aliquo principio sibi intrinseco, et inhærente, hac enim ratione theologo ponunt habitus infusos, ut possint potentiæ operari per principia intrinseca actus suos vitales, qui procedere debent a principiis intrinsecis secundum suam speciem, et vitalitatem. Unde nisi actus procedens a voluntate habeat principium productivum talis speciei determinatæ, non poterit ille actus secundum illam speciem vitaliter, et intrinsece procedere a voluntate. Nec sufficit auxilium a Deo collatum, quia licet auxilium intrinsece inhæreat, et aliquando possit supplere habitum illum, connaturaliter tamen non datur auxilium ad aliquam speciem actus, nisi supponat aliquod principium in ipsa causa, cui tale auxilium connaturaliter debeatur, ergo præter auxilium debet poni habitus, seu qualitas informans per modum principii, ut detur ei tale auxilium.

III. Dices: Quando intellectus movet voluntatem ut eliciat piam affectionem, non requiritur in intellectu aliquis habitus, sed sufficit auxilium, et illustratio actualis (ut præcedenti articulo diximus) ergo neque in voluntate requiretur habitus ad elicendum piam affectionem, et movendum intellectum ut credat, respondetur quod intellectui sufficit auxilium, et illustratio actualis,

quando primo incipit moveri, et disponi ad proponendum res fidei, tunc enim non potest supponere habitum sibi infusum, et ideo pro tali statu datur illi auxilium, et illustratio actualis, non præsupponendo habitum cui sit connaturale, sed quia disponit, et movet intellectum ad recipiendum talem habitum, postquam Deo aliquis credidit, et habet habitum fidei sibi infusum, ratione illius naturaliter sibi debetur auxilium, non solum ad assensum credendi, sed etiam ad proponendum voluntati ut velit credere: et ipsi voluntati ad hoc ut habeat auxilium connaturaliter ad volendum credere, non solum in primo actu, et quando primo movetur ad credendum, sed etiam permanenter pro omni alio tempore, requiritur quod voluntas sit perfecta, et elevata aliquo habitu, vel dispositione, tamquam principio operandi, cui illud auxilium sit connaturale. Et negamus non dari difficultatem in isto actu voluntatis, quæ vincatur per habitum, ut supernaturalis, et excedat vires naturæ cum contingat multos videre rationes convincentes credibilitatem, nec tamen velle credere.

IV. Difficultas restat in explicando quis sit iste habitus voluntatis. De quo multi late disputant, præsertim pater Torres disp. xxxvii. Aliqui ergo existimant esse virtutem obedientiæ, contra quos expresse docet D. Thomas hic quæst. iv, art. vii ad tertium. Cujus rationem infra referemus. Alii dicunt esse virtutem religionis: alii studiositatem, quod sentit Torres citatus et Valentia tomo iii, disp. i, q. i, puncto iv; Salas 1-2, tomo ii, tract. i, disp. vi, sect. vi in fine, quia per studiositatem habet homo rectum appetitum applicandi vim cognoscitivam ad hoc vel illud cognoscendum, ut docet S. Thomas 2-2, q. clxvi, art. ii, ubi solum lo-

quitur de applicatione quoad exercitium moderante nimietatem, et negligentiam cognoscendi. Omitto opinionem asserentem, quod iste actus voluntatis sit actus charitatis, vel spei, cum constet sine charitate stare fidem, et similiter sine spe: et saltem fides est prior quam spes, cum regulet illam, et a fortiori voluntas credendi, quæ antecedit fidem, antecedit etiam spem. Cæterum omnes isti modi dicendi alieni sunt a veritate, nam omnes istæ virtutes morales, quæ assignantur tamquam principium per se, et connaturale piæ affectionis non possunt esse virtutes naturales, et acquisite, sed infusæ, et supernaturales, si quidem actus piæ affectionis (ut diximus) est supernaturalis quoad speciem; ergo non habet pro principio per se virtutes acquisite, et naturales. At vero virtutes morales infusæ non infunduntur, neque existunt in subjecto sine charitate, ut docent theologi cum D. Thoma quæst. lxxvii, art. ii, quia virtutes morales supponunt appetitum rectificatum circa finem, et si sunt supernaturales rectificatum supernaturaliter circa finem supernaturalem, quod solum fit per charitatem, sed actus piæ affectionis datur sine charitate, ut patet in peccatore habente fidem, et in eo qui convertitur ad fidem; ergo non potest esse actus alicujus virtutis moralis infusæ proprie, et per se, quia hæc sine charitate non datur.

V. Vidit hoc argumentum patris Torres, ubi supra dubio vi, solutione ad quintum, respondet ex patre Vazquez, quod licet habitus virtutum moralium infusarum, infundantur, et amittantur cum charitate, potest tamen actus virtutis infusæ esse in peccatore, et sic dabitur actus studiositatis infusæ ante charitatem, et fidem. Cæterum hæc responsio diver- tit a difficultate proposita, nec enim

negamus posse aliquando actum virtutis infusæ elici non ab ipso habitu, sed ante ipsum ab aliquo auxilio supplente vices habitus, sed quod dicimus est, quod si pia affectio, quæ per se loquendo præcedit fidem, et consequenter charitatem, quæ est posterior fide, oportet quod proprius, et per se habitus illius præcedat fidem, et charitatem: ista autem solutio assignat pro proprio habitu piæ affectionis virtutem moralem, quæ non habetur nisi cum charitate, et consequenter non assignatur illi habitus nisi quando fides est formata, hoc autem est inconveniens; tum, quia quando fides est formata, potius a charitate elicietur ille actus, quam ab istis virtutibus moralibus, cum ad charitatem pertineat ferri per amorem in objectum fidei; tum, quia sicut fidei habitus remanet sine charitate, ut connaturaliter eliciatur actus credendi in peccatore, alias amitteretur fides quolibet peccato mortali contra definitionem Tridentini sessione vi, canone xxviii. Ita cum in peccatore remaneat actus piæ affectionis, oportebit assignare habitum, quo connaturaliter eliciatur in peccatore, in quo tamen nulla virtus moralis infusa remanet, ac denique currit ratio S. Thomæ in præsentibus quæstione iv, art. vii ad tertium, quæ probat obedientiam ut est specialis virtus non dari ante fidem, licet obedientia modo generali accepta dari possit: « Quia per fidem manifestatur homini Deum esse, cui debemus obedire supernaturaliter, et quem debemus colere supernaturaliter per religionem. » Et circa ejus cognitionem, nec nimis curiose nec nimis negligenter agendum est, quod pertinet ad studiositatem infusam; ergo omnes istæ virtutes sunt posteriores fide; ergo etiam pia affectio, quæ præcedit fidem.

VI. Quare dicendum est, quod il-

le habitus piæ affectionis non est directe, et per se virtus moralis, sed est qualitas quædam habitualis reductive pertinens ad fidem, quatenus est quædam inchoatio ejus, et vocatur a D. Thoma obedientia fidei generali modo loquendo de obedientia, non ut est specialis virtus in p. quæst. vii, art. iii ad primum, et appellatur etiam appetitus boni repromissi per fidem, quæst. xiv de veritate, art. ii ad decimum. Ratio est, quia actus fidei (ut diximus) est actus intellectus ut movetur a voluntate, et ita dependet ab ista duplici potentia, a voluntate ut movente et inchoante, ab intellectu autem ut eliciente et consummante actum fidei. Quando autem ad speciem alicujus virtutis requiritur habitus in duplici potentia, ille qui est in potentia ubi consummatur talis actus dicitur principaliter illa virtus; qui autem est in potentia movente, et inchoante pertinet reductive ad principalem virtutem, non autem habet speciem per se, et directe distinctam. Exemplum est apud D. Thomam 1-2, quæst. lvi, art. iv et v ad primum, ubi docet subjectum virtutis moralis quæ versatur circa passiones esse appetitum sensitivum, quatenus movetur a ratione et voluntate, et quia in appetitu consummatur moderatio passionum, et terminatur ibi motus rationis, ideo habitus talium virtutum principaliter, et directe sunt in appetitu sensitivo, sicut temperantia, et fortitudo. Nilominus tamen etiam in voluntate, seu ratione movente debet esse aliquis habitus perficiens, et movens, qui tamen non dicitur virtus consummate et perfecte, sed inchoative, et reducitur ad virtutem ipsam consummatam, tamquam imperfectum ad perfectum. Sic in præsentibus dicendum est, quod habitus piæ affectionis est inchoatio fidei

tamquam movens ad credendum, et reducitur ad speciem fidei tamquam imperfectum quoddam in illo genere; non autem ponitur ad studendum, vel obediendum, vel ad alias functiones morales, sed solum ad volendum credere sicut oportet, et cum subjectione, et affectu ad regulam fidei, in quo differt a voluntate credendi per modum fidei acquisitæ, qualis est in hæretico etiam circa supernaturalia. Neque hoc est ponere quatuor virtutes theologicas, quia hic habitus piæ affectionis non constituit virtutem, sed est aliquid imperfectum in genere virtutis, tamquam inchoatio, et dispositio quædam ad fidem, ad quam reducitur.

VII. Objicies: Quia non est ponenda aliqua virtus infusa, et supernaturalis, cui non respondeat aliqua similis acquisita moralis circa eandem materiam; nulla autem acquisita respondet huic habitui infuso, quem ponimus pro pia affectione; ergo minor probatur, quia circa fidem humanam, seu acquisitam non datur talis habitus in voluntate; ergo non datur talis virtus acquisita. Confirmatur, quia alias ad actum reflexum circa alias virtutes, verbi gratia ad volendum actum prudentiæ, vel charitatis, requiretur distinctus habitus a talibus virtutibus, quod nemo dicit.

VIII. Respondetur antecedens esse verum de virtutibus moralibus infusis in materia agibilibus, non de infusa circa credibilia, quia hæc reducitur ad virtutem theologiam fidei, et ideo non est necesse, quod ei correspondeat virtus aliqua acquisita. Quod autem non detur similis habitus ad fidem humanam, ideo est, quia fides humana cum sit fallibilis non est virtus, quia non est perfecta in genere cognitionis, unde similiter non requirit habitum perfectum in voluntate, sed sufficit

aliquid affectus ad dicentem. Ad confirmationem respondetur, quod actus illi reflexi non petunt habitum specialem, quia solum explicant exercitium volitionis, quando enim dico: Volo habere actum prudentiæ, vel charitatis, volitio illa solum est ad exercendum actum: similiter quando dico: Volo credere, si solum dicerem exercitium actus credendi, ad hoc solum non poneretur specialis habitus in voluntate, quia hoc ipso quod actus virtutum voluntarii sunt, non indigent speciali habitu, ut a voluntate imperentur; habitus autem piæ affectionis requiritur ad specificationem fidei, ut per effectum voluntatis suppleatur quod deest ex parte objecti moventis, et sic ad captivandum intellectum in obedientiam fidei requiritur specialis habitus.

DISPUTATIO IV.

DE OBLIGATIONE AD CREDENDUM.

I. Duplex necessitas, et obligatio distingui solet. Alia est necessitas medii, alia præcepti. Illa fundatur in ipsa connexionem quam aliquid habet cum fine assequendo, sive ex natura rei, sive ex aliqua institutione dantis talem finem; ista vero, scilicet præcepti, sumitur ex subjectione, quam habemus ad superiores, quibus obligamur obedire. Ex quo sequitur, quod ea quæ necessaria sunt necessitate medii quomodocumque non ponantur, sive ex ignorantia, sive ex impotentia, sive ex malitia, semper impeditur assecutio finis, quia necessitas medii propter se ipsam requiritur, quia vel ex natura rei, vel ex institutione Dei sic est institutum, ut sine ipso non

detur finis sicut parvuli sine baptismo pereunt etiam si ex impotentia illo careant. Quæ vero sunt necessaria necessitate præcepti tantum aliquando possunt excusari ex ignorantia, vel impotentia, quia cum solum obligent ratione legis et præcepti, quod est regula actuum humanorum, actus autem humani exigunt advertentiam, et cognitionem, hac deficiente lex non obligat ad consecutionem finis, seu ad illud medium pro consecutione, sed excusatur ab impletione præcepti.

II. Similiter necessarium in præsentem sumitur non pro necessario absoluto, sed respectivo, id est, in ordine ad finem, finis autem est salus nostra, quæ est duplex, scilicet prima salus, quæ est justificatio, et secunda, quæ est glorificatio: duo ergo sunt dubia hic, quæ distincte a nobis proponuntur, alterum circa ea, quæ credenda sunt de necessitate medii, alterum circa ea, quæ credi oportet de necessitate præcepti, licet non sint de necessitate medii.

ARTICULUS I.

Utrum fides explicita Christi, vel Trinitatis sit necessaria necessitate medii?

I. Ut ad ea quæ difficiliora sunt ex facilioribus ascendamus aliquæ propositiones tamquam certæ præsupponendæ sunt. Prima propositio. De fide est supernaturalem fidem esse necessariam necessitate medii ad utramque salutem. Voco fidem supernaturalem non solum, quia objectum aliquod supernaturale credit; sed etiam, quia modo supernaturali credit, id est, ex motivo supernaturali, quia Deus dicit, et cum affectu supernaturali ad res, quas credit, t

captivando intellectum regulæ divinæ, quia Ecclesia proponit, non autem ex propria electione, aut iudicio, sic enim etiam credunt hæretici fide acquisita eos articulos quos non negant. Hæc propositio est definita ab Ecclesia, in primis in symbolo Athanasii: « Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit, » ubi ly hæc fides designat fidem supernaturalem ex objecto, quia paulo ante de objectis istius fidei locutus fuerat, et ly fideliter ac firmiter denotat modum supernaturalem credendi. Item in Tridentino sessione VI, capite VIII: « Fides est humanæ salutis initium, fundamentum et radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere Deo, et ad consortium filiorum ejus pervenire, » quod consortium utique fit per gratiam, quæ est prima salus, et Concilium Arausicanum II, canone V: « Qui fidem qua in Deum credimus naturalem esse dicit, omnes eos, qui ab Ecclesia sunt alieni fideles quodammodo esse dicit. » Et constat ex Paulo ad Hebræos XI dicente: *Fidem esse sperandarum rerum substantiam*, in quo tangitur ejus supernaturalitas, et quod sine fide impossibile est placere Deo, quod pertinet ad necessitatem medii. Videatur de hoc S. Thomas hic quæstione secunda, articulo tertio.

II. Secunda propositio: Fides supernaturalis ita est necessaria ad salutem, quod in nullo casu potest per aliquid aliud suppleri. Intelligitur conclusio de fide habituali in parvulis, quæ simul cum gratia infunditur, de actuali autem in adultis. Hæc propositio est contra Vegam libro VI in Concilium a capite XVII, qui contendit si aliquis invincibiliter ignoret res fidei posse per naturalem Dei cognitionem justificari, et tunc suppleri illam fidem,